

*Зелінський О.**

СВІТОВА ФІНАНСОВА КРИЗА ТА ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Світовий ринок озброєнь визначається не лише економічними, а й політичними та технологічними чинниками. Успішно торгувати зброєю можуть лише країни, які мають політичний вплив у світі і володіють розвиненим високотехнологічним та наукомістким виробництвом. Тому статус України як суб'єкта світового збройового ринку має надзвичайно важливе значення для іміджу держави та зміцнення її економічної безпеки.

Присутність України на світовому ринку озброєнь, конкурентоспроможність її військово-промислового комплексу обумовлені, перш за все, спадщиною СРСР, який витрачав на гонку озброєнь практично необмежені кошти. Після розпаду СРСР Україна успадкувала близько 30% його ВПК. Саме тому, незважаючи на економічну кризу та занепад промисловості, оборонний сектор за багатьма напрямками не втратив передових позицій. Певною мірою це сталося і завдяки своєчасним зусиллям України зайняти свою нішу на світовому ринку озброєнь: перші збройові контракти реанімували цілу низку оборонних підприємств.

Означений ринок озброєнь змінюється досить динамічно, конкуренція на ньому посилюється. Все більше країн схилиються до використання схем, пов'язаних з купівлею технологій та розгортанням виробництва озброєнь на власній території. Відбуваються зміни в структурі поставок озброєнь: після операцій НАТО на Балканах спостерігається стійке зростання попиту на засоби протиповітряної оборони. Помітною є тенденція загострення конкурентної боротьби між країнами колишнього соціалістичного табору, що зумовлено існуванням на їх території виробництва та запасів однотипної номенклатури озброєнь.

Сьогодні країни, що прагнуть придбати зброю, мають значно більшу, ніж раніше, можливість вибору постачальників. Рішення про її закупівлю приймаються з огляду на технологічну характеристику військової техніки, характер політичних відносин з країною-продавцем, а також геополітичну ситуацію в даному регіоні. За даними Стокгольмського міжнародного інституту вивчення проблем миру (SIPRI) на початку 2008 року в світі відбулося 15 великих збройних конфліктів. Крім того, існує 21 гаряча точка - при певному розвитку подій ці осередки напруженості можуть дати початок новим війнам.

Витрати на обслуговування армії і гонку озброєнь невідмінно зростають. Так, за 2002 - 2006 рр. обсяг експорту зброї на планеті збільшився вдвічі. Він у 2007 році виріс на 3,5% і склав \$1.3 трлн. 46% цієї суми припадає на США. Китай планує збільшити військові витрати до \$57 млрд. (що на 17% вище за витрати 2007 року), а країни Азійсько-Тихоокеанського регіону - до \$200-250 млрд.

Суттєво збільшують свої військові витрати і центральноазійські країни. Якщо зростання ВВП цих держав заплановане на рівні 9-10%, то кошти, котрі виділяються на оборону, збільшаться в середньому на 48%. Найбільше зростання витрат в даному регіоні спостерігається в Казахстані, який в порівнянні з 2006 р. подвоїв витрати на армію, ви-

* студент 4 курсу відділення «міжнародні економічні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Поліщук Л.С.

тративши \$1,22 млрд. А Узбекистан по відношенню частки військових витрат до загального обсягу ВВП займає перше місце в СНД. У 2007 році він витратив на оборону більше \$900 млн., що становить 4,8% від ВВП. Більше всіх в СНД витрачає Росія - \$34 млрд. Витрати України на «оборонку» не перевищують \$2 млрд. на рік. Президент України В. Ющенко виступає з ініціативою виділити на оборонний сектор понад \$4 млрд., або більше 2% ВВП.

Найбільшим постачальниками зброї у 2002-2007 рр. були США і Російська Федерація, імпортерами - Китай і Індія. США тільки у 2007 році експортували озброєнь на \$7,5 млрд. На другому місці - РФ, яка експортувала військову продукцію на \$4,6 млрд.

Україна у 2007р. увійшла до Топ-10 країн – експортерів зброї. За даними Укрспецекспорту, торік вона експортувала зброї на 1 млрд. дол., що на 20% більше ніж у 2006 р. Найбільший попит мали українські високоточні системи ураження, бронетехніка, системи ППО, засоби радіолокації та протидії високоточній зброї. Українську зброю купували близько 80 країн. Найбільше придбала РФ – 28% усього обсягу поставок, а США та Китай відповідно зайняли друге і третє місце у списку імпортерів української зброї.

На регіональних ринках озброєнь Україна представлена нерівномірно. Це зумовлено усталеним поділом ринку, замкненим циклом виробництва лише деяких озброєнь, а також небажанням України використовувати бартерні контракти, офсетні схеми та лізингові поставки. Україна не займається ліцензійною торгівлею, що обмежує її можливості на світових ринках. Обмежена спроможність нашої держави виробляти кінцеву продукцію військового призначення негативно відбивається на обсягах реалізації озброєнь. Україна не виробляє й не продає нові бойові літаки, які складають близько 50% світового ринку, а також підводні човни (14% усіх торговельних угод). Продаж вертольотів, до яких Україна поставляє двигуни, становить лише 14% світового експорту.

Водночас зусилля держави на ринку озброєнь принесли певні позитивні результати. Якщо раніше основу експорту українських озброєнь становили поставки танків та іншої військової продукції Пакистану, то в 1999р. ситуація вперше змінилася у бік більш рівномірного розподілу поставок української зброї в інші регіони: більш вагомими для України стали ринки Північної і Центральної Африки, а також Південної Азії.

На відміну від провідних західних виробників зброї, Україна не висуває жодних політичних умов до потенційних покупців, чим вигідно відрізняється від інших експортерів. Наприклад, Пакистан, відчувши тиск з боку США та Франції, схиляється до поглиблення співпраці саме з Україною або з Китаєм (який також уникає політичних вимог при здійсненні торгівлі зброєю).

Ринки країн Близького Сходу та Північної Африки є досить перспективними для України. Якщо кілька років тому йшлося про продаж на ці ринки переважно техніки з арсеналів Міністерства оборони України, то нині наголос робиться на закупівлі нових озброєнь. Зокрема, у 2007р. поставки до Алжиру склали 90% усього українського експорту в цю країну.

Значного успіху Україні вдалося досягти на ринку Ірану. Найбільшими за обсягами були контракти на поставку 12 літаків Ан-74 (\$132,9 млн.) та будівництво на території Ірану заводу з виробництва літака Ан-140 (\$195,2 млн.). Розпочалася також реалізація контракту щодо передачі Ірану технологій виробництва літаків Ан-140.

Слід відзначити й експортні операції ДП «Завод ім. Малишева». У 1999 р. укладено угоду на продаж 50 нових бронетранспортерів БТР-94 в Йорданію (\$6,5 млн.). Україна намагається налагодити військово-технічне співробітництво з Лівією (після зняття санкцій Ради Безпеки ООН). Зокрема, ведуться переговори щодо участі України у створенні лівійського військового кораблебудування.

Центральноафриканський ринок є також привабливим для України, бо на ньому порівняно легко реалізуються озброєння і техніка, що виводяться зі складу Збройних Сил України. Означений регіон є традиційною зоною потенційного воєнного протистояння. Переважна більшість країн Центральної Африки не мають розвинутої промисловості, а тому віддають перевагу купівлі озброєнь, а не ліцензій. Ще більшою мірою, ніж на Близькому Сході, тут зосереджена військова техніка радянського виробництва. Водночас ця обставина зумовлює жорстку конкуренцію пострадянських країн - експортерів озброєнь. Однак Україна змогла закріпитися на центральноафриканському ринку.

Таким чином, можна констатувати, що Україна має позитивну динаміку продажу та перспективи збільшення присутності на світовому ринку зброї. Військове співробітництво, торгівлю зброєю і технікою необхідно використовувати як елемент утвердження присутності України в різних регіонах світу. Хоча комерційний ефект військово-технічного співробітництва інколи не дуже значний, проте означені співпраця й експорт зброї є важливими складовими зовнішньої політики української держави. Продумане і виважене здійснення такої політики може бути одним із основних інструментів вирішення завдань, які постають перед Україною у сучасному складному і суперечливому глобалізованому світі.

Література

1. Бегма В. Позиция Украины на рынке вооружения стран Центральной и Восточной Европы // Обзор украинского рынка. – 2007 - №2
2. Згурець С. Прощай, зброє!: Експорт української зброї // Контракти. – 2007 - №12, берез.
3. Мировая торговля оружием // БИКИ. – 2006 – 8 февр.
4. Украина – надежный партнер в оружейном бизнесе // Обзор украинского рынка. – 2008 - №6.